

Bagi Zoltán Péter

Gilbert de Santhilier katonai szolgálata a tizenöt éves háborúban¹

A 16. századi Habsburg Monarchia népein kívül (osztrákok, magyarok, csehek, morvák, horvátok, dalmátok, szlovákok, rutének, vlahok és uszkokók) szolgálatba álltak II. Rudolf hadseregében a Hódoltságból érkezett szlávok (szerbek, bolgárok és keresztény bosnyákok), birodalmi németek, kozákok, skótok, angolok, németalföldi vallonok, franciák és szép számban lotaringiaiak is. Felmerül a kérdés, hogyan kerültek az utóbbiak a szülőföldjüktől mintegy ezer kilométer távolságra eső Magyar Királyságba és miért itt vállaltak katonai szolgálatot? Erre – véleményem szerint – három, egymással is szorosan összefüggő indokuk volt. Egyrészt a Sahin-Tóth Péter által „határvidéki nemességnek” nevezett lotaringiai nemesek identitása, nyelve és kultúrája is kettős volt. Karrierjük és felemelkedésük szempontjából két út állt ekkoriban előttük: vagy a Habsburg család vagy a francia királyok szolgálata. Ennek szabad utat biztosított a lotaringiai lovagság (köznemesség) azon privilégiuma, amely szerint külföldi szolgálatot is vállalhatnak, amennyiben ez nem sérti a hercegség érdekeit.² Másrészt a 16. század végének és 17. század elejének Oszmán Birodalom elleni háborúja a presztízs és rangemelkedés mellett anyagi szempontokból is haszonnal kecsegtető vállalkozásnak tűnt a lotaringiai nemesség körében, hiszen a katonaállítás jó üzlet volt akkoriban. Ehhez ráadásul rendelkezésükre állt egy jelentős létszámú katonaság is, amely az évtizedek óta tartó németalföldi és francia vallásháborúk miatt Lotaringiában és a hercegség körül állomásozott. A fegyverszüneteket követően ezt a tömegesen szélnek eresztett dologtalan, ám harcedzett zsoldossereget fogadtatta fel a császár a saját szolgálatába. Harmadrészt a kereszties háború eszméjének újra feléledését sem zárhatjuk ki a motivációs tényezők közül.³ Fernand Braudel szerint hívő emberek ezrei álmodoztak arról Európa szerte, hogy segítenek ízekre szagatni a szultán három kontinensre kiterjedő hatalmát. Ezért hagyta

¹ Tanulmányom a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült. Ügyszám: BO/00010/14/2

² SAHIN-TÓTH 2004b. 244.

³ NIEDERKORN 1993. 390-391.; WIEDEN 1996. 96-97.; LIEPOLD 1998. 125-127.; SAHIN-TÓTH 1999. 453-465.; SAHIN-TÓTH 2004a. 1184.; SAHIN-TÓTH 2004b. 243-244.; SAHIN-TÓTH 2006. 365-391.

el Philippe-Emmanuel de Lorraine, Mercoeur hercege a vervins-i béke megkötése után (1598. május 2.) Bretagne-t, és vett részt a magyarországi harcokban.⁴

A több mint egy évszázadon keresztül a bécsi Arzenált irányító Santhilier (vagy franciásan Saint-Hilaire) család⁵ első tagja, Gilbert, bár szintén a Habsburg Monarchiában szerencsét próbáló lotaringiai nemesek közé tartozott és – mint látni fogjuk – életpályája szorosan összefonódott a tizenöt éves háborúval, ám katonai karrierje mégis hamarabb kezdődött a Habsburg család szolgálatában. Először azonban azt kell kiderítenünk, mikor érkezett főhősünk Európa eme szegletébe? Ha hihetünk Wilhelm John és Wilhelm Erben 1903-ban megjelent művének, akkor Gilbert de Santhilier Habsburg Erzsébet (1554-1592) szolgálatába állt, akit 1570. november 26-án vezetett az oltár elé IX. Károly francia király (1560-1574) a Notre-Dame de Mézières templomban.⁶ Mint udvari nemes úr, valószínűleg különböző megbízatásokat teljesített a királyné számára. Majd miután Erzsébet megözvegyült (IX. Károly 1574. május 30-án a vincennes-i kastélyban mellhártyagyulladásban meghalt) elkísérte őt Bécsbe is, ahová 1576 elején érkezhetett meg.⁷

A következő rá vonatkozó információink, már tizenkét esztendővel későbbi és már egy megkezdett katonai karrierbe enged némi bepillantást. Santhilier ugyanis 1588 áprilisában az Udvari Haditanácshoz fordult, hogy lovas lövészei (*Archibusier*)⁸ részére ólmot és puskaport (*Kraut und Lot*), valamint elmaradt zsoldjuk kifizetését kérje.⁹ Amire a Bécsben működő és a katonai ügyeket irányító kormány szerv április 11-i dátummal válaszolt, ígérve, hogy a kívántakat teljesíti.¹⁰ Azt azonban a jelen pillanatban rendelkezésre álló források alapján nem tudjuk megállapítani, hogy pontosan hol szolgálhatott Santhilier, csak feltételezéseink lehetnek. A Pálffy Géza által közreadott a magyarországi végvárrendszer 1582. évi állapotát bemutató jegyzék szerint lovas lövészek Kassán, Tokajban, Szendrőn, Szatmáron, Érsekújvárbán, Kanizsán és Kőrösön szolgáltak kisebb-nagyobb (általában ötvenfős) létszámban.¹¹ A felsorolt hét végvár közül Santhilier lovasaival csak a felső-magyarországi végvidéki főkapitánysághoz tartozókban szolgálhatott. Kijelentésem alátámasztására egy

⁴ BRAUDEL 1996. 1296.; Mercoeur magyarországi szerepvállalásáról lásd: FETHRENTHEIL-GRUPPENBERG 1937. 205–234.; SAHIN-TÓTH 2004a. 1156-1184.

⁵ SCHMEDES 1914. 28.

⁶ WURZBACH 1860. 169.; KHEVENHÜLLER 1971. 59.

⁷ JOHN-ERBEN 1903. 82.

⁸ A lovas lövészekre lásd: KELENIK 1991. 100-104.

⁹ Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA) Kriegsarchiv (KA) Hofkriegsrat (HKR) Protokollum (Pr.) Expedit (Exp.) Band (B.) 183. Fol.: 262r. No. 37.

¹⁰ ÖStA KA HKR Pr. Registratur (Reg.) B. 182. Fol.: 244r. No. 44.

¹¹ PÁLFFY 1995. 160-172.

közvetett és egy közvetlen bizonyítékot szeretnék bemutatni. Santhilier 1590. október 1-én azt az utasítást kapta az Udvari Haditanácstól, hogy két társával, Wolf Ligsalzcal és Anton Stampal menjenek és foglalják el tisztségüket Felső-Magyarországon.¹² A vele együtt felszólított két személy esetében bizonyosak lehetünk, hogy korábban is ezen a végvidéken szolgáltak. Ligsalzot 1588. május 4-én Egerbe, míg Stampot ugyanezen év június 12-én Szendrőbe nevezték ki zászlóssá (*Fähndrich*) az ezekben a várakban állomásozó német gyalogos zászlókhoz.¹³ Ez a közvetlen bizonyíték csak azt jelenti, hiszen csak feltételezni tudjuk ez alapján, hogy a nevezett két személyhez hasonlóan Santhilier is Felső-Magyarországon szolgált a tizenöt éves háborút megelőző időszakban. Egy 1591. évből származó protokollum bejegyzés azonban már minden kételyünket eloszlatja. Eszerint január 30-án azzal a kéréssel fordult az Udvari Haditanácshoz, hogy utasítsák a felső-magyarországi mustramestereket a vele való elszámolásra.¹⁴

Miután sikerült tisztáznunk szolgálati helyét, még két fontos megállapítást tehetünk Santhilier-vel kapcsolatban. Egyrészt a ruházatuk színe alapján megkülönböztetett sárga vagy vörös kabátos lovas lövészeknél állt szolgálatban. Ezek az alakulatok már az 1570-es évektől Felső-Magyarországon állomásoztak.¹⁵ Pierre Lescalopier 1574. évi erdélyi utazásáról készített feljegyzései alapján pedig azt is tudjuk, hogy a Kassa környéki falvakba telepített „sárga zubbonyosok százada franciákból és olaszokból áll.”¹⁶

Másrészt, nagy valószínűséggel részt kellett, hogy vegyen az 1588. október 8-án lezajlott szikszói ütközetben is. Ekkor az abaúj vármegyei gazdag mezőváros megbüntetésére küldött Kara Ali székesfehérvári bég csapatai csaptak össze a Rákóczi Zsigmond egri kapitány vezette keresztény katonasággal a település határában, akik között Istvánffy Miklós leírása szerint ott voltak „a szepsi fekete német lovas fegyveresek, s veresek, sárgák Göncről, az köntösök színéről úgy hívattatván, kétszázharmincan menének.”¹⁷ A lovas lövészek derekasan kivették részüket az ütközetből is. Az előretörő keresztény katonaság ugyan az oszmán csapatok ágyúinak tüzétől megzavarodva elkezdett menekülni, ám – és itt újra adjuk át a szót Istvánffynak – „ott szükségkorán az mieinket hatszáz kopjás és a német puskás-lovas,

¹² ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 185/2. Fol.: 228r. No. 2.

¹³ ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 182. Fol.: 66r. No. 15.; ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 182. Fol.: 254v. No. 40.

¹⁴ ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 186. Fol.: 186r. No. 64.

¹⁵ KELENIK 1991. 103.; PÁLFFY 1995. 160.

¹⁶ LESCALOPIER 1982. 96.

¹⁷ ISTVÁNFFY 2009. 85.

fegyveres serege alkalmas időben megsegítik.”¹⁸ Az ütközetet végül ez a támadás, illetve Rákóczinak vagy kapitányainak tulajdonított hadicsel döntötte el.¹⁹

De térjünk vissza Santhilier katonai karrierjéhez, amelyben 1590 októberében jelentős változás állt be. E hónap 17-i dátummal ugyanis az Udvari Haditanácstól azt az utasítást kapta, hogy a Győrben állomásozó egyik német gyalogos zászló²⁰ *hauptmanni* tisztségének betöltésére a császárváros védelme szempontjából kiemelt fontosságú várban jelentkezzen.²¹ Az elhalálozott Octavio Spinola helyét kellett, hogy átvegye, ez azonban nem ment zökkenőmentesen. Bár az Udvari Haditanács 1591. január 28-án utasította Santhiliert a tisztség betöltésére,²² ám valójában erre csak május végén – június elején kerülhetett sor. Mivel két, igen fontos probléma is felmerült: egyrészt rendezni kellett, hogy Santhilier zsoldját mikortól fizessék. Ő maga májusban azt kérte, hogy 1591. március 15-el visszamenőlegesen kerüljön erre sor.²³ Ezt az Udvari Haditanács május 22-én el is fogadta és egyúttal utasította Gregoróczy Vince magyar főkapitány-helyettest, hogy az új *Hauptmann*t minél előbb mutassa be leendő katonáinak.²⁴

A másik megoldandó probléma Santhilier szállásának a kérdése volt. A lotaringiai nemes ebben az ügyben is kéréssel fordult a haditanácsosokhoz.²⁵ Ők pedig – az előző esethez hasonlóan – Gregoróczynak február 5-én azt az utasítást küldték, hogy a magyar főkapitány-helyettes segítsen megvásárolni Santhilier számára a néhai Spinola hajlékát.²⁶

Az elkövetkezendő időszakban a lotaringiai nemes újabb és újabb kéréseivel ostromolta az Udvari Haditanácsot. 1591. október 14-én ő és a másik zászló *Hauptmann*ja, Martin Lasperger²⁷ azzal fordult a haditanácsosokhoz, hogy havonta 8 tallér húspénzt az élésmesteri hivatalból nyújtsanak a számukra. Az Udvari Haditanács tagjai az Udvari Kamarához küldött átiratukban úgy vélték, hogy a két tiszt kérése jogos, és közben akartak járni ügyükben.²⁸

¹⁸ ISTVÁNFFY 2009. 87.

¹⁹ ISTVÁNFFY 2009. 87. HANGAY 1987. 64-76.; SZABÓ 1999. 851-860.

²⁰ PÁLFFY 1995. 166.

²¹ ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 185/2. Fol.: 237r. No. 22.

²² ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 187. Fol.: 186v. No. 103.

²³ ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 186. Fol.: 221r. No. 47.

²⁴ ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 187. Fol.: 205r. No. 71.; ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 187. Fol.: 205r. No. 72.

²⁵ ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 186. Fol.: 193v. No. 12.

²⁶ ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 187. Fol.: 187r. No. 13.

²⁷ PÁLFFY 1999. 183-256. passim.

²⁸ ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 186. Fol.: 253v.

Santhilier ugyanakkor azt is kérte, hogy a zászlókban szolgáló szegény katonák részére is biztosítsanak húspénzt. A kérését azzal az indokkal támasztotta alá, hogy csak így lehet biztosítani szolgálatban maradásukat és feladataik ellátását.²⁹

A lotaringiai nemes azonban nem csak saját magáról és katonáiról, hanem lováról, illetve lovairól is gondoskodni kívánt. Az Udvari Haditanács október 11-én Urban Schüssent utasította egy szakvélemény elkészítésére a Santhilier által felépíttetni kívánt istállóról.³⁰ Ennek elkészültét követően, november 22-i dátummal a lotaringiai nemes immáron azt kérte, hogy az épület kötelezvény ellenében a győri ácsok műhelyénél épülhessen fel.³¹ Öt nappal később ki is állították az Udvari Haditanácsnál az engedélyt, azzal a feltétellel, hogy a kötelezvény mellé még 60 rajnai forintot is fizessen meg.³² Sajnos arra vonatkozólag nincs információ egyelőre a birtokomban, hogy a két kérvény valamelyike is célt ért volna.

A következő év elején ismét fontos változás történt Santhilier életében. 1592. január 22-én Bécsben meghalt Erzsébet főhercegnő, addigi patrónusa. A lotaringiai nemes azonban nem maradt befolyásos támogató nélkül, hiszen Ernő főherceg (1553-1595) szolgálatába állt. Talán ez is hozzájárulhatott ahhoz, hogy immáron a győri szolgálatnál is nagyobb megbízatásra vágyott. Egy protokollum bejegyzés alapján tudjuk, hogy 1592 februárjában kérte a maga számára az Udvari Haditanácstól a bécsi városőrség (*Stadtguardi*)³³ *hauptmanni* tisztségét.³⁴ Ezt nem sikerült megszereznie, ám patrónusa szeptember 30-án arról tájékoztatta az Udvari Haditanácsot, hogy Santhilier-t a Francia Királyságba küldte.³⁵ Sajnos egyelőre szintén homály fedi utazásának pontos okát, illetve visszaérkezésének dátumát. Azt azonban tudjuk, hogy 1593 októberében már újra Győrben volt. Ekkora már Hasszán boszniai pasának az 1591-től a horvát területek ellen évről-évre megújuló támadása helyi konfliktusból a Habsburg Monarchia és az Oszmán Birodalom közötti háborúvá szélesedett.³⁶ Szinán nagyvezír – Tóth Sándor László által csak rövid „nyitánynak” nevezett – 1593 októberi hadjáratában Veszprémet (október 7.), majd Palotát (október 11.) foglalta el. Ez alatt az alig egy hónapos oszmán hadjárat alatt Ferdinand Graf zu Hardegg győri végvidéki főkapitány megpróbálta mozgósítani a rendelkezésre álló erőket és megszervezni a Dunántúl védelmét. Egyik sem ígérkezett egyszerű feladatnak Szinán nagyvezír túlerőben lévő seregével

²⁹ ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 186. Fol.: 254r.

³⁰ ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 187. Fol.: 230r. No. 40.

³¹ ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 186. Fol.: 262v. No. 69.

³² ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 187. Fol.: 235r. No. 87.

³³ A városőrségről lásd: VELTZÉ 1902. 1-213.

³⁴ ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 188. Fol.: 181v. No. 32.

³⁵ ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 188. Fol.: 230r.

³⁶ TÓTH 2000. 63-83.

szemben. Az október 13-án megtartott haditanácson ennek megfelelően az az egyhangú döntés született, hogy Pálffy Miklós bányavárosi főkapitány katonáival Komáromnál, míg Zrínyi György dunántúli kerületi főkapitány, Nádasdy Ferenc, Batthyány Boldizsár és Bernhard Leo Gall csapataikkal Győrnél szálljanak táborba, hogy az oszmán erőkkel meg tudjanak ütközni, amennyiben erre szükség van. A győri tanácskozás résztvevői ugyanis ekkor még úgy tudták, hogy a nagyvezír Tata vagy Pápa ellen akar vonulni, vagy egy nagyobb portyára küldi katonaságát Alsó-Ausztria irányába.³⁷ Az első híreket követően, amelyek az oszmán főcsereg elvonulásáról, illetve a janicsárok és Szinán között keletkezett feszültségről szóltak, Hardegg saját végvidéki és a hozzá beérkezett vármegyei katonasággal Győrből Komáromba indult, ahová a következő napon meg is érkezett. Október 27-én már az itt felállított táborban kapta azt az információt, miszerint a nagyvezír Budáról elindult Belgrád felé. A győri végvidéki főkapitány ekkor haditanácsot hívott össze, amelyen döntés született arról, hogy 29-én Székesfehérvár ellen támad a császári-királyi had. A tanácskozást követő napon azonban megváltoztatták a tervüket, és immár Veszprémet akarták megostromolni.

A kijelölt napon elindult a sereg Komáromból, majd az egész napos vonulást követően Székesfehérvártól mintegy ötven kilométernyire éjszakai táborot vert. Az itt újfent összehívott haditanácson a személyesen is jelen volt Istvánffy Miklós szerint „Hardegg igyekezetiben állandó lévén, s Fejérvár megpróbálásának tanácsit elméjében foglalván,”³⁸ meggyőzte a magyar urakat az egykori koronázóváros elleni támadás helyességéről.³⁹

Érdekes itt egy rövid szünetet tartanunk az eseménytörténet leírásában és visszatérnünk Santhilier-hez. Természetesen a lotaringiai nemes is részt vett katonáival a győri főkapitány által vezetett hadjáratban, ám zászlója korántsem volt teljes létszámú. Egy-egy ilyen katonai egységnek ugyanis német szokás szerint 300 főből kellett állnia. Ezzel szemben Santhilier egy október 12-én Bécsbe érkezett kérvényében arra panaszkodott, hogy zászlójában már nem szolgál több fegyverforgató nyolcvannál. Ezért kérte, hogy új katonákat és tisztségviselőket toborozhasson Németalföldről. A protokollum bejegyzés tanúsága szerint a haditanácsosok is sürgetőnek vélték, hogy az elhunyt katonákat minél hamarabb újakkal pótolja. Engedélyezték tehát számára, hogy toboroztasson. Az újonnan felfogadottakat pedig késedelem nélkül Győrbe kellett vinnie. A szabadon maradt tisztségviselői helyek betöltését illetően a döntést

³⁷ ÖStA Haus-, Hof- und Staatsarchiv (HHStA) Hungarica (H) Allgemeine Akten (AA) Fasc.: 125. Fol.: 101r.

³⁸ ISTVÁNYFY 2009. 132.

³⁹ ÖStA HHStA H AA Fasc.: 125. Fol.: 101v-102v.; TÓTH 2000. 140.

Mátyás főhercegnek engedték át.⁴⁰ A hadjárat megindulása azonban nem adott lehetőséget arra, hogy a toborzást elkezdje és így katonáival ő is Székesfehérvár felé menetelt. A város Beslia nevű külvárosának megtámadásában valószínűleg részt vett egységével, mivel azonban név szerint nincs megemlítve, így nem lehet kideríteni, hogy a harc melyik fázisában kapcsolódtak be. Hardegg 1593. november 6-án írt jelentéséből kiderül, hogy a magyar vármegyei darabontok mellett német gyalogosok is részt vettek az október 31-ről november 1-re virradó éjszaka megindított rohamban. Majd már fényes nappal a győri főkapitány maga állt egy meg nem nevezett gyalogzászló élére, hogy segítséget vigyen a támadóknak. Hamarosan azonban belátta, hogy megfelelő tüzérség nélkül lehetetlen tovább folytatni a küzdelmet, így itt leállította az ostromot. Közben Huszár Péter pápai kapitány jelentette, hogy az Ingovány nevű külvárost a rábízott magyar darabontokkal sikeresen elfoglalta és erősítést kért a támadás folytatásához. Hardegg hosszas győzködést követően ráállt, hogy két ágyút és kétszáz német gyalogost küldjön megsegítésére, azzal a feltétellel, hogy éjfélig folytathatja a harcot, és ha addig nem ér el eredményt, vonuljon vissza a főerőkhöz. Végül ez utóbbi történt. A székesfehérvári rajtaütés tehát nem járt sikerrel.⁴¹

A keresztény sereg Székesfehérvár elleni támadásáról a budai beglerbéget sikerült a bégnek tájékoztatnia, aki összeszedve a rendelkezésére álló végvidéki és portai katonaságot a város felmentésére indult. Eközben „Harmadik napján Mindszent havának Prainius Erasmus [Erasm Braun], komáromi kapitány s tábornester az ő népével visszamenni kezdte, s majd mind az egész gyalogság s az tábori eszközöknek nagy hosszú renddel lévő száma utánaméne,[...] úgyhogy az táborhelyen csak igen kis gyalogsereg és nyolc- vagy kilencezer lovasok alig hagyatnának.[...] Az strázsán állóktól megizentetik, hogy ők éjjel szorgalmatos vigyázásokban az budai úton gyakor tüzeket láttak volna, s az ellenség agárit is, [...] s immár virradatkor az hadat megindulni láttatnék.”⁴²

Hardegg november 7-i jelentése szerint, amikor a hírt meghallotta, azonnal kilovagolt a táborból, hogy szemügyre vegye az ellenséges mozgást. Ekkor még úgy vélte, hogy csak a székesfehérvári bég lehet két vagy háromszáz katonájával. Csakhamar azonban rájött tévedésére, így összehívta a táborban maradt urakat, megtárgyalni a helyzetet, és dönteni, hogy vállalják-e az összecsapást vagy sem. Egybehangozóan az ütközet megvívása mellett

⁴⁰ ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 190. Fol.: 295v.

⁴¹ ÖStA HHStA H AA Fasc.: 125. Fol.: 103r-106r.; ÖStA HHStA H AA Fasc.: 125. Fol.: 111r-112r.; ÖStA KA Alte Feldakten (AFA) 1593-11-1 ½; GÖMÖRY 1896. 455-457.; TÓTH 2000. 140-141.; ISTVÁNNFFY 2009. 132-134.

⁴² ISTVÁNNFFY 2009. 135.

döntöttek, főként pedig Pálffy szorgalmazta ezt. Hardegg pedig késelem nélkül harcrendbe állította katonáit a következő módon: a bányavárosi főkapitányt katonáival a baloldalra rendelte, Nádasdy, Zrínyi és Batthyány csapatait középre, míg a saját egységeit a jobb szárnyra rendelte. Santhilier és gyalogosai is a harcrendnek erre a részére nyertek beosztást.⁴³ Végül a keresztény sereg győzelmével zárult az ütközet, ebből csak azt a részt szeretném most bemutatni Istvánffy műve alapján, amely a lotaringiai nemesre és zászlójáról vonatkozik. Eszerint „jobb kéz felől, mely az ellenségnek bal felől való, azonképpen Hardegg s az ausztriai lovasok is, és az győri s pápai seregek vitézül forgódnak vala az ellenség gyalogi ellen. Mely harcon egy kegyetlen gyalogrendben való török Hardeggnek az szárán nagy sebet ejte, kétség nélkül elvágta volna az szára csontját, ha egy üreg vasszerszámmal, mellyel az puskát porral szokták megtölteni, szekernyéjében történet szerint dugván, meg nem mentette volna. Az pedig az törököt Hagery Zsigmond [Siegmond Hager] és Santolér Gilbert, Burgundiából való, amaz egy győri lovas német seregnek, emez pedig más sereg hadnagy, megölvén az ellenséget, megoltalmazzák.”⁴⁴

Santhilier tehát ott volt Székesfehérvár megtámadásánál, majd részt vett a város felmentésére érkezett oszmán sereggel vívott ütközetben is. Ám a magyarországi hadszíntért nemsokára mégis elhagyta. Ernő főherceg jóvoltából ugyanis újabb megbízást kapott. II. Rudolf legidősebb öccsét II. Fülöp spanyol király Németalföld helytartójává nevezte ki. A főherceg még ugyanezen év végén elindult Brüsszelbe, ahová 1594 nyarán nagy pompával vonult be, és kíséretének egyik tagja kamarásként a lotaringiai nemes volt.⁴⁵ Ernő főherceg azonban az őt kínzó súlyos betegségek következtében 1595. február 22-én meghalt.⁴⁶ Santhilier patrónusa halála után nem hagyta el Németalföldet, ahol valószínűleg újra megmutathatta katonai képességeit, hiszen IV. Henrik francia király (1589-1610) 1595. január 17-én hadat üzent II. Fülöp spanyol uralkodónak (1556-1598). Nem tudjuk pontosan, hogy Santhilier meddig maradt Nyugat-Európában és az sem tisztázott még, hogy a németalföldi spanyol seregben vagy a Katolikus Liga haderejében harcolt-e? Számomra utóbbi tűnik valószínűbbnek, hogy hasonlóan, mint Jean T'Serclaus de Tilly ő is Mercoeur herceggel tért vissza a Magyar Királyságba. Feltételezésem alátámasztására azonban csak egy közvetett bizonyítékot tudok megemlíteni, amely egyben hosszú időt követően az első említése is. Az Udvari Haditanács

⁴³ ÖStA HHStA H AA Fasc.: 125. Fol.: 112v-113r.; ÖStA KA AFA 1593-11-1 ½.; GÖMÖRY 1896. 459.

⁴⁴ ISTVÁNYFY 2009. 135.

⁴⁵ Kurtze und eigentliche Beschreibung 1594. KHEVENHÜLLER 1971. 215. Ernő főherceg 1594. június 2-án kérte felmentését a győri szolgálattól. Hardegg pedig augusztus 13-án kérte pótlását az Udvari Haditanácstól. ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 192. Fol.: 368r. No. 8.; ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 192. Fol.: 184v. No. 35.

⁴⁶ KHEVENHÜLLER 1971. 221-222.; HAMMAN 1988. 75.

protokollumában 1600. szeptember 28-i dátummal azt a bejegyzést találjuk, amely szerint Santhilier-t Mercoeur herceg 300 kürasszírja mellé rendelik biztosként.⁴⁷

A Magyar Királyságba való visszatérését követően 1601-ben a lotaringiai nemes szerencsecsillaga magasra emelkedett. Három fontos tisztség elnyerésében is részesült ugyanis. Egyrészt Ernő főherceg után Mátyás főherceg is felvette kamarásai közé, amely cím biztosította számára az állandó udvari jelenlétet. Másrészt ennek is köszönhetően még ugyanebben az évben a Habsburg család mindenkor hadba vonuló tagjának kíséretére, védelmére kiállított úgynevezett *Hoffahne* marsalljának helyettesévé (*Leutnant*) is kinevezték. Harmadrészt július 22-i dátummal az Udvari Haditanács kiállított a részére egy *Bestallungot*, azaz kinevező iratot, amely értelmében átvette a bécsi Arzenál irányítását (*Arsional Hauptmannschaft*).⁴⁸ A haditanácsosok döntését nyolc nappal később az uralkodó is jóváhagyta,⁴⁹ majd augusztus 28-án megkapta a tisztség feladatait felsoroló instrukciót is.⁵⁰ Eszerint a parancsnoksága alá tartozó Arzenál legfőbb feladata az volt, hogy hajókat és a hajózáshoz szükséges eszközöket építsen, illetve gyártson. Amihez a megfelelő szakembereket neki kellett felfogadni, illetve a szükséges nyersanyagokat beszerezni.⁵¹

A nagy szaktudást és szervezőkészséget feltételező poszttól azonban térjünk vissza ismét a hadszíntérre, hiszen Santhilier a *Hoffahnéba* történt kinevezése miatt részt vett a keresztény főserg 1601. évi hadjáratának egy részében. Mátyás főherceg ugyanis csak szeptember 20-án, tehát aznap mikor a Mercoeur herceg vezette sereg elfoglalta Székesfehérvárt, indult el Bécsből a Magyar Királyságba, ám a kíséretéül és testőrségéül szolgáló katonaságot már két nappal korábban Győrbe küldte. A császárváros védelme szempontjából stratégiai fontosságú erődvárosból szeptember 26-án indult tovább a mellé rendelt katonákkal és az utánpótlást szállító több száz szekérrel a keresztény táborba. Megérkezését követően nem sokkal azonban a Jemisci Hasszán nagyvezír vezette oszmán főserg is megjelent Székesfehérvár környékén, hogy visszafoglalja a Buda védelme szempontjából stratégiai fontosságú várat. A két szembenálló sereg október 10-e és 15-e között három alkalommal csapott össze egymással.⁵² A téma behatároltsága végett most csak ez utóbbi Santhilier-re vonatkozó eseményeit szeretném bemutatni. A nagyvezír, miután jobbszárnyának támadása kudarccal végződött, balszárnyának parancsnoka pedig nem volt hajlandó harcba avatkozni, a centrumban álló

⁴⁷ ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 205. Fol.: 284v. No. 207.

⁴⁸ ÖStA KA Bestallungen (Best.) 698/1601.; SCHMEDES 1914. 28.

⁴⁹ ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 206. Fol.: 341r. No. 80.

⁵⁰ ÖStA KA HKR Pr. Reg. B. 207. Fol.: 304r. No. 155.

⁵¹ SCHMEDES 1914. 28-30.

⁵² ÖStA KA AFA 1601-13-1.; GÖMÖRY 1892. 610-617.; TÓTH 2000. 334-340.

katonaságának rohamot rendelt el. Ennek következtében csapatai a Pernhausen ezredre zúdultak. Igyekeztek *terciójukat* megbontani és már néhány katonát le is kaszaboltak közülük, amikor a főherceg saját *Hoffahnéjával* és néhány máshonnan összeszedett lovassal felmentésükre indult. Az ellentámadás jól sikerült, hiszen az oszmán csapatokat sikerült visszaszorítani. A további küzdelmeknek pedig a lassan leereszkedő sötétség vetett véget. A keresztény sereg mindaddig harcrendben állt, míg az oszmán csapatok el nem hagyták a szentgyörgyi mezőt, majd ezt követően maguk is visszavonultak a már korábban a közelben kijelölt éjjeli táborukba, ahonnan egyszerre segíthették a székesfehérvári őrséget, és fenntarhták a kapcsolatot Győrrel, Palotával és Veszprémmel.⁵³

A *Hoffahne* támadásában, és a közelharcban részt vett Santhilier is: kilőtték alóla a lovat, majd egy ellenséges lovas kopjával megsebesítette a nyakán, majd a jobb karján és a mellvértjén is több vágás érte.⁵⁴

Sebesüléseiből azonban szerencsésen felépült és a következő évben újabb rangos tisztség betöltésével bízta meg az Udvari Haditanács: 1602. augusztus 1-én a dunai *Armada* kapitányává nevezték ki.⁵⁵ A folyami hajóhadnak a császári-királyi hadvezetés azt a feladatot szánta, hogy a hadsereg számára élelmiszert, muníciót és a tüzérségi eszközöket szállítsa; ostromok alkalmával a víz felől tűz alatt tartsa a várfalakat és támogassa a szárazföldi katonák rohamát, elhárítsa az oszmán flottilla ellentámadásait, illetve portyáit; segítse a csapatok partváltását, akár átszállítással, akár hajóhid készítésével és védelmével.⁵⁶ Ennek az igen szerteágazó feladatnak az ellátásához – mint ahogyan Santhilier *Bestallungjából* kiderül – 1602 augusztusában két gálya, egy fregatt, valamint negyven felfegyverzett naszád és sajka állt rendelkezésre.⁵⁷ A lotaringiai nemes hamarosan be is bizonyíthatta rátermettségét. A császári-királyi hadvezetés ugyanis 1602-ben (újra) kísérletet tett Buda elfoglalására. Ekkor a sereg vezetésével az uralkodó *General Obrist-Feldmarschall* rangban Mansfeld „iskolájának egy másik tanítványát”, Hermann Christoph von Russwormot bízta meg, aki németalföldi és magyarországi hadi tapasztalatai alapján szintén nem csak a szárazföld, hanem a víz felől is ostromolni kívánta a várat. Ezért Santhilier vezetésével az *Armada* is csatlakozott a keresztény főszereghhez. A lotaringiai nemes szeptember 26-án indult útnak Bécsből két

⁵³ ÖStA HHStA H AA Fasc.: 140. Fol.: 32r-35v.; ÖStA HHStA H AA Fasc.: 140. Fol.: 55r-57r.; ÖStA KA AFA 1601-13-1.; TÓTH 2000. 337-338.; ORTELIUS 2002. 205v-206r.; ISTVÁNNFFY 2009. 383-384.

⁵⁴ ÖStA KA AFA 1601-13-1.; Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB) Codex (Cod.) 8974. Fol.: 682r-682v.; GÖMÖRY 1892. 616.; ORTELIUS 2002. 206r.

⁵⁵ ÖStA KA Best. 724/1602.

⁵⁶ SCHMEDES 1914. 18.

⁵⁷ ÖStA KA Best. 724/1602.

gályával, egy fregatt-tal és tíz tarackkal felfegyverzett sajkával. A hajóhadhoz Győrben és Komáromban további tíz sajka, valamint az Eörsy Péter vezette királyi naszádosok is csatlakoztak.⁵⁸ Az ostrom leelején, október 3-án császári-királyi katonák hajókról és szárazföld felől is megtámadták a Vízivárost, a két gálya pedig összesen harminc ágyújával támogatta Karl Ludwig Graf zu Sulz 300 vallonjának és a hozzájuk csatlakozott önkéntesek rohamát. A sikert követően a Budát Pesttel összekötő hajóhidat semmisítették meg a romboló fregatt segítségével, amelyet kilenc sajka vontatott. Istvánffy így örökítette meg művében: „az hajócska is, a Lotharingus mesterségével mely csináltatott, az vízen hadakozóktól és a víz aláfolástól és szelektől segítettvén, az hídhöz vitették, és az szerencsés sebességgel középben általszakajtja úgy, hogy az, elhánytván az ellenségtől, elvételtnek láttaiak vala lenni egyik városból a másikba való menetel.”⁵⁹ Október 5-én pedig szintén egy szárazföldi és vízi kombinált támadással elfoglalták Pestet a keresztény csapatok. Így immáron a Duna mindkét oldaláról, a közben szintén megszállt Gellért-hegyről, valamint a folyamról is lövettethette Russworm a budai vár falait. Október 16-án Adolf von Althan ezredének gyalogosai hajókról intéztek támadást az itt emelkedő vízi rondella ellen, amely az erősség alatti kikötőt fedezte. Ahogyan Ibrahim Pecsevi fogalmazott történeti munkájában: „Ha ez nincsen, a sajkáknak megállóhelye sem lett volna, s a Pest alatti hadseregtől [az oszmán felmentő had – B. Z.] Budára és Budáról a hadsereghez senki sem mehetett volna, szegény pestiek sem szabadulhattak volna meg, és Buda is biztosan elvész.”⁶⁰ Az akció azonban nem járt sikerrel, és csak négy sajka került a császári-királyi csapatok kezére,⁶¹ és maga az ostrom is sikertelenül végződött.

Bár a mezei szolgálatért járó zsold kifizetésére utasította az Udvari Haditanács az Udvari Kamarát 1603. március 29-én,⁶² ám arra vonatkozóan, hogy ebben az évben Santhilier részt vett-e hadműveletekben sajnos egyelőre nincs adatunk. Csak azt tudjuk, hogy az Arzenál munkáját irányította.

A következő évben azonban újabb két nagy megtiszteltetés érte. Egyrészt az alsó-ausztriai rendek az indigenált, azaz honfiúsították és a *Ritterstand*ba besorolt Santhiliert jelölték az

⁵⁸ OERTEL 1665. 321.

⁵⁹ ISTVÁNFFY 2009. 397.

⁶⁰ PECSEVI 1916. 169.

⁶¹ ÖStA KA AFA 1602-13-1.; ÖStA HHStA H AA Fasc. 142. Fol.: 3r-9r.; ÖStA HHStA H AA Fasc. 142. Fol.: 15r.; SZENTKLÁRAY 1885. 200-204.; VERESS 1910. 57-58., 60.; SUGÁR 1979. 146-152.; CSONKARÉTI 1980. 69.; TÓTH 2000. 353.; ISTVÁNFFY 2009. 397.

⁶² ÖStA KA HKR Pr. Exp. B. 210. Fol.: 62r. No. 65.

általuk felfogadandó lovasság vezetőjének.⁶³ Végül nem ő vehetett át *Bestallungot*, ám maga a jelölés is kifejezte megbecsülésüket. Másrészt 1604. szeptember 9-én a 300 német lovasból álló *Hoffahne* vezetését bízták rá, de úgy, hogy a poszthoz járó udvari marsall (*Hofmarschall*) kinevezést nem kapta meg.⁶⁴ Egy a *Fuggerzeitungok*ban található november 5-i jelentés alapján tudjuk, hogy ismét a magyarországi hadszíntéren volt. A beszámoló elküldését megelőző napokban ugyanis 400 tatár állítólag azzal a szándékkal kelt át a Dunán, hogy majd a Győrből Bécsbe visszautazó Mátyás főhercegen rajta üssenek. Mikor azonban megtudták, hogy a császárváros helyett az esztergomi keresztény táborba érkezett meg, feldúltak két falut rabláncra fűzve ezek hatvan lakóját és elhajtvá harminc marhát is, majd Rajka környékén letáboroztak. Amikor ezt Santhilier megtudta a *Hoffahnéval*, Hans Christoph Urschenbekh a testőr lovas lövészekkel,⁶⁵ valamint 200 huszárral és hat ágyúval utánuk indult. A tatárok azonban értesültek az ellenük küldött keresztény csapatokról és megpróbálták elmenekülni. Mintegy harminc kilométer megtétele után magukat már biztonságban érezték és újra felverték sátraikat. Santhilier és Urschenbekh azonban erről is értesült és elhatározták, hogy rajtaütnek táborukon. A támadás teljes sikerrel zárult: bár néhány tatár megpróbált ellenállni, ám a többség hamar elmenekült a közeli erdőbe. A fogságba vetett keresztényeket és az elhajtott marhákat pedig a császári-királyi lovasok kiszabadították.⁶⁶

Santhilier tehát magyarországi katonai szolgálatának is köszönhetően megteremtette annak lehetőségét, hogy családja beépüljön a Habsburg Monarchia elitjébe és több mint egy évszázadon át szolgálja az uralkodókat II. Rudolftól egészen III. Károlyig. Meg kell jegyezni azonban, hogy életútja és familiájának sikeressége nem egyedül álló. Gondoljunk csak a szintén Habsburg Erzsébet kíséretében Bécsbe érkező Alfonso Montecuccolira, aki katonaként és diplomataként is sokat tett a Habsburg családjáért. Ez pedig később Ernesto nevű fia és távoli rokona, Raimondo Montecuccoli számára jelentett kiváló ajánlólevelet a bécsi udvarba.⁶⁷

Felhasznált irodalom

⁶³ STANGLER 1972. 268.

⁶⁴ ÖStA KA Best. 793/1604.

⁶⁵ ÖStA KA Best. 783/1604.

⁶⁶ ÖNB Cod. 8975. Fol.: 343v.

⁶⁷ BAGI 2015. 37-50.

BAGI 2015 = BAGI Zoltán Péter: Alfonso Montecuccoli a Habsburg család szolgálatában (1570-1598). *Aetas* 30 (2015: 3. sz.) 37-50.

BRAUDEL 1996 = BRAUDEL, Fernand: A Földközi-tenger és a mediterrán világ II. Fülöp korában. Budapest, 1996.

CSONKARÉTI 1980 = CSONKARÉTI Károly: Hadihajók a Dunán. Budapest, 1980.

FETHRENTHEIL-GRUPPENBERG 1937 = FETHRENTHEIL-GRUPPENBERG László: Mercoeur lotaringiai herceg magyarországi szereplése. *Hadtörténelmi Közlemények* 38 (1937). 205–234.

GÖMÖRY 1892 = GÖMÖRY Gusztáv: Székesfehérvár visszavétele 1601-ben és újbóli elvesztése 1602-ben. *Hadtörténelmi Közlemények* 5 (1892) 299–322, 610–616.

GÖMÖRY 1896 = GÖMÖRY Gusztáv: A pákozdi csata 1593. november 3-án. *Hadtörténelmi Közlemények* 9 (1896) 453–464.

HAMMAN 1988 = HAMMAN, Brigitte: Habsburg lexikon. Budapest, 1988.

HANGAY 1987 = HANGAY Zoltán: Erdély választott fejedelme – Rákóczi Zsigmond. Budapest 1987.

ISTVÁNFFY 2009 = ISTVÁNFFY Miklós Magyarok dolgairól írt históriája Tállyai Pál XVII. századi fordításában. Reprint. Budapest, 2009.

JOHN-ERBEN 1903 = JOHN, Wilhelm – ERBEN, Wilhelm: Katalog des k. u. k. Heeresmuseums. Wien, 1903.

KELENIK 1991. = KELENIK József: A kézi lőfegyverek jelentősége a hadügyi forradalom kibontakozásában. A császári-királyi hadsereg fegyverzetének jellege Magyarországon a tizenöt éves háború éveiben. *Hadtörténelmi Közlemények* 104 (1991: 3. sz.) 80–122.

KHEVENHÜLLER 1971 = KHEVENHÜLLER, Hans: Geheimes Tagebuch 1548-1605. Herausgegeben: Georg Khevenhüller-Metsch. Graz, 1971.

Kurtze und aigentliche Beschreibung 1594 = Kurtze und aigentliche Beschreibung des zu Regensburg in disem 94. Jar gehaltenen Reichstag. Regensburg, 1594.

LESCALOPIER 1982 = Pierre Lescalopier utazása Erdélybe [1574]. Közreadja: Benda Kálmán és Tardy Lajos. Fordította: Benda Gyula, Benda Kálmán és Tardy Lajos. Budapest 1982.

LIEPOLD 1998 = LIEPOLD, Antonio: Wider den Erbfeind christlichen Glaubens. Die Rolle des niederen Adels in den Türkenkriegen des 16. Jahrhunderts. Europäische Hochschulschriften. Reihe III. Geschichte und ihre Hilfswissenschaften. Band 767. Frankfurt am Main–Berlin–Bern–New York–Paris–Wien, 1998.

NIEDERKORN 1993 = NIEDERKORN, Jan Paul: Die europäischen Mächte und der „Lange Turkenkrieg“ Kaiser Rudolfs II. (1593–1606). Wien, 1993.

OERTEL 1665 = OERTEL, Hieronymus: Ortelius Redivivus et Continuatus...Nürnberg, 1665.

ORTELIUS 2002 = ORTELIUS, Hieronymus Augustinus: Chronologia oder Historische Beschreibung aller Kriegsempörungen und Belagerungen in Ungarn auch in Siebenburgen von 1395. Nürnberg, 1602. Reprint: Pytheas Kiadó 2002.

PÁLFFY 1995 = PÁLFFY Géza: A magyarországi és délvidéki végvárrendszer 1576. és 1582. évi jegyzékei. Hadtörténelmi Közlemények 108. (1995: 1. sz.) 114–185.

PÁLFFY 1999 = PÁLFFY Géza: A császárváros védelmében. A győri főkapitányság története 1526–1598. Győr, 1999.

PECSEVI 1916 = PECSEVI Ibrahim tarikhjából. In: Török történetírók. III. kötet (1566–1659). Fordította: Karácson Imre, sajtó alá rendezte Szekfű Gyula. Budapest, 1916. 71-193.

SAHIN-TÓTH 1999 = SAHIN-TÓTH Péter: A francia katolikus ligától Kanizsáig. Henri de Lorraine-Chaligny életpályája (1570–1600) In: A középkor szeretete. Tanulmányok Sz. Jónás Ilona tiszteletére. Szerk.: Klaniczay Gábor és Nagy Balázs. Budapest, 1999. 453-465.

SAHIN-TÓTH 2004a = SAHIN-TÓTH Péter: Lotaringia és a tizenöt éves háború. In: Századok 138 (2004: 5. sz.) 1149-1188.

SAHIN-TÓTH 2004b = SAHIN-TÓTH Péter: Egy lotaringiai nemes a “hosszú török háborúban”: Georges Bayer de Boppard. In: Változatok a történelemre. Tanulmányok Székely György tiszteletére. Monumenta Historica Budapestiensia XIV. Szerk.: Erdei Gyöngyi – Nagy Balázs. Budapest, 2004. 297-304.

SAHIN-TÓTH 2006 = SAHIN-TÓTH Péter: Egy miles christianus a tizenöt éves háborúban. Charles de Gonzague-Nevers Magyarországon. In: Ad Astra. Sahin-Tóth Péter tanulmányai Études de Péter Sahin-Tóth. Szerk.: Oborni Teréz. Budapest, 2006. 365-391.

SCHMEDES 1914 = SCHMEDES, Kurt von: Zur Geschichte der Donauflotte. Sonderabdruck aus den „Mitteilungen aus dem Gebiete des Seewesens.“ Wien, 1914.

STANGLER 1972 = STANGLER, Gottfried: Die niederösterreichischen Landtage von 1593 bis 1607. Dissertation zur Erreichung des Doktorgrades an der philosophischen Fakultät der Universität Wien. Wien, 1972.

SUGÁR 1979 = SUGÁR István: A budai vár és ostromai. Budapest, 1979.

SZABÓ 1999 = SZABÓ András: A szikszói csata és propagandája. Hadtörténelmi Közlemények 111 (1999: 4. sz.) 851-860.

SZENTKLÁRAY 1885 = SZENTKLÁRAY Jenő: Dunai hajóhadak története. Budapest 1885.

TÓTH 2000 = TÓTH Sándor László: A mezőkeresztesi csata és a tizenöt éves háború. Szeged, 2000.

VELTZÉ 1902 = Die Wiener Stadtguardia. (1531-1741). Nach Originalquellen bearb.: Alois Veltzé. In.: Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien. 36-37 (1902) 1-213.

VERESS 1910 = VERESS Endre: Buda és Pest 1602–1603-iki ostroma. Hadtörténelmi Közlemények 11 (1910) 52-79.

WIEDEN 1996 = WIEDEN, Brage Bei der: Niederdeutsche Söldner vor dem Dreißigjährigen Krieg: Geistige und mentale Grenzen eines sozialen Raums. In: Krieg und Fried. Militär und Gesellschaft in der Frühen Neuzeit. Hrsg.: Bernhard R. Kroener/ Ralf Pröve. Paderborn/München/Wien/ Zürich, 1996. 85-108.

WURZBACH 1860 = WURZBACH, Constantin von: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich. Sechster Theil. Wien, 1860.

A 16. századi Habsburg Monarchia népein kívül (osztrákok, magyarok, csehek, morvák, horvátok, dalmátok, szlovákok, rutének, vlahok és uszkokók) szolgálatba álltak II. Rudolf hadseregében a Hódoltságból érkezett szlávok (szerbek, bolgárok és keresztény bosnyákok), birodalmi németek, kozákok, skótok, angolok, németalföldi vallonok, franciák és szép számban lotaringiaiak is. Utóbbiakat Sahin-Tóth Péter „határvidéki nemességnek” nevezte, hiszen identitásuk, nyelvük és kultúrájuk is kettős volt. Karrierjük és felemelkedésük szempontjából két út állt ekkoriban előttük: vagy a Habsburg család vagy a francia királyok szolgálata. A tizenöt éves háború (1591-1606) időszakában a magyarországi hadszíntérre érkezett lotaringiaiak közül Gilbert de Santhilier katonai pályáját szeretném bemutatni tanulmányomban. Kitérve kapcsolataira, érdekérvényesítésére, valamint a szárazföldi és vízi hadakozásban való jártasságára is.

Kulcsszavak: Gilbert de Santhilier, Philippe-Emmanuel de Lorraine, Mercoeur, a bécsi Arzenál, Sahin-Tóth Péter, Karl Ludwig Graf zu Sulz, Hermann Christoph von Russworm, Mátyás főherceg, Jean T'Serclaus de Tilly

Summary

Beside the peoples of the 16th-century Habsburg Monarchy (Austrians, Hungarians, Czechs, Moravians, Croats, Dalmatians, Slovaks, Ruthens, Vlachs and Uskoks), Rudolf II's army included Slavs from the Ottoman-ruled territories (Serbs, Bulgarians and Christian Bosniaks), imperial Germans, Cossacks, Scots, Englishmen, Walloons, Frenchmen, and many Lotharingians as well. These last were referred to as “borderland nobility” by Péter Sahin-Tóth, as they had a dual identity, language, and culture. Regarding their career and advancement, they had two choices: serving either the Habsburg family or the French kings. From the Lotharingians who arrived to the Hungarian theatre of the Long Turkish War (1591-1606), my paper intends to present Gilbert de Santhilier's military career, including his connections, his efforts and his proficiency in ground and naval warfare.

Keywords: Gilbert de Santhilier, Philippe-Emmanuel de Lorraine, Mercoeur, Arsenal of Vienna, Péter Sahin-Tóth, Karl Ludwig Graf zu Sulz, Hermann Christoph von Russworm, Archduke Matthias, Jean T'Serclaus de Tilly